

TieVie-koulutus
Jyväskylän lähiseminaari 16.1.2003
Ryhmä 5: Tekijänoikeudet

Varatuomari Sanna Järvelin
Lakimies

Jyväskylän yliopisto

sanna.jarvelin@adm.jyu.fi

www.jyu.fi/tutkimus/sopimuspalvelut.htm

Kysymys 1

- *Jos käyttää ELEKTRAssa olevia artikkeleita verkkokurssin aineistona, niin voiko oppimisympäristöön siirtää koko artikkelin vai onko käytettävä linkkejä ELEKTRAan? (käyttäjäystävällisyys)*
 - ei ole kyse siteeraamisesta, koska kysymys koskee kokonaisia artikkeleja
 - sopimuskysymys, ilman lupaa/nimenomaista sopimusta artikkelien siirto ei ole mahdollista
 - <http://www.lib.helsinki.fi/elektra/tekijänoikeus.html>
 - linkkien tekemistä koskevat ohjeet huomioitava

Kysymys 2

- *Meillä on monella kurssilla sellainen tilanne, että kurssimateriaalia ovat kehittäneet vuosien varrella useat henkilöt. Osansa ovat tehneet niin luennoitsijat kuin useat assistentitkin. Käytäntö on sikäli hyvä, että näin opetusmateriaali aidosti kehittyy kun kukaan ei omi sitä itselleen ja vie mukanaan lähtiessään. Seuraavien ei tarvitse keksiä pyörää uudelleen, vaan voivat kehittää materiaalia vanhan pohjalta.*
- *Jos olen oikein ymmärtänyt niin tekijänoikeudet kuuluvat tällöin kaikille jotka ovat materiaalia tehneet. Ongelmalliseksi tilanteen tekee se, että ei ole minkäänlaista kirjanpitoa siitä, kuka on tehnyt minkäkin osan ja kuka on mitäkin muuttanut ja muokannut.*
- *Materiaali on annettu opiskelijoille prujattavaksi. Prujumyynnin on hoitanut opiskelijajärjestö, joka on myynyt prujun opiskelijoille materiaalikustannusten hinnalla. Mitään erillistä palkkiota ei siis materiaalista ole maksettu kenellekään.*

Kysymys 2 jatkuu

- *Mitä tapahtuu, jos jonain vuonna joku halua kehittää materiaalia niin pitkälle, että luentokalvojen ja prujun pohjalta tehdään kirja, joka menee myyntiin?*
- *Miten tässä tapauksessa kirjan kirjoittajan pitää toimia, että tekijänoikeusasiat tulevat kuntoon?*
- *Millaisia tekijänoikeuskysymyksiä tällaiseen tapaukseen yleensäkin liittyy (kun siis opetusmateriaalilla on vuosien mittaan useita tekijöitä)?*

KENELLE TEKIJÄNOIKEUS KUULUU?

- yleensä teoksen luojalle
- ei teknisille avustajille
- aina luonnolliselle henkilölle (ensi vaiheessa)
 - ei työnantajalle
 - ei työn tilaajalle
 - työoikeus vs. tekijänoikeus -> työnantajan oikeus käyttää normaalin toimintansa vaatimassa laajuudessa?
- tietokoneohjelmat ongelmallisia
 - kenen työpanos luovaa?
 - poikkeussäännös tekijänoikeuden siirtymisestä 40 b §
 - ei koske korkeakoulun opetus- ja tutkimustyössä *itsenäisesti* toimivaa tekijää

YHTEISTEOS

- tekijänoikeus yhteisesti kaikilla tekijöillä
- osuudet voivat vaihdella
- edellytyksenä luova panos
 - ei esim. puhtaaksikirjoitus, testaus
- teoksen hyväksikäyttöön tarvitaan kaikkien tekijöiden lupa
- jos ei sopimusta – ei julkaisuoikeutta!
- loukkaustapauksissa kuka tahansa tekijöistä voi nostaa kanteen

YHTEENLITETTY TEOS

- tekijöiden panokset erotettavissa kokonaisuudesta, itsenäisiä
- jokainen tekijä määrää osuudestaan yksin
- esim. kuvitettu kirja, CD-ROM, tietokonepeli
- käyttö edellyttää lupaa kaikilta tekijöiltä

TEKIJÄNOIKEUDELLISTA

SUOJAA SAAVAT MM.

- tietokoneohjelmat
- tekstit
- valokuvat, piirrokset, maalaukset
- musiikki
- elokuvat, opetusohjelmat
- rakennustaiteen tuotteet
- multimediateokset
- oppikirjat
- esitelmät, luennot, puheet
- suunnitteluohjelmat
- ohjeistukset

SUOJAA EIVÄT SAA

- asiasisältö
- ideat
- menetelmät
- käsitteet sellaisenaan

MIKSI EI SUULLISIA SOPIMUKSIA?

- mitätön näyttöarvo
- tulkintavaikkeudet
- ei yleensä todistajia
- ajan kulumisen vaikutus
- muutokset sopijapuolissa
- tiedon tason vaihtelu
- sisällölliset puutteet

”Suullisten sopimusten keskeinen merkitys onkin ehkä siinä, että ne turvaavat lakimiesten työllisyyttä.” (siviilioikeuden professori Ari Saarnilehto)

Vastaus kysymykseen 2

- Lähtökohta: kyseessä yhteisteos/yhteenliitetty teos
 - käyttö kokonaisena vaatii kaikkien tekijöiden luvan
- Luotu suullisen/konkludenttisen sopimuksen perusteella
 - sopimuksen tulkinta?
- Tekijänoikeuksien siirtyminen työsuhhteessa/virkasuhteessa?
- Mitä tekijänoikeus suojaa? Hyödynnettäisiinkö vain tietoa/ideoita vaiko suoraan tekstiä/kuvia?

Kysymys 3

- *Yliopiston opettajan valmistama yhden tai useamman yliopiston sisäisessä käytössä oleva oppimateriaali verkossa:*
 - *Jos opettaja tekee oppimateriaalin omana virkatyönään palkallisena, onko hän palkan lisäksi oikeutettu korvaukseen tekijänoikeuksista?*
 - Teoreettisesti: tekijällä taloudelliset oikeudet
 - Käytännössä:
 - Kuuluuko työsuunnitelmaan/virkamääräykseen?
 - Tehdäänkö virka-aikana?
 - Onko projektirahaa?
 - MITÄ ON SOVITTU?

TEKIJÄNOIKEUDEN MERKITYS

TALOUDELLISET OIKEUDET ELI YKSINOIKEUS

- kappaleiden valmistaminen (myös muunnettuna)
- teoksen saattaminen yleisön käyttöön
 - esittäminen
 - levittäminen (myynti, vuokraus)
 - näyttäminen
 - sijoittaminen www-sivuille

MORAALISET OIKEUDET

- isyysoikeus
 - tekijällä oikeus saada nimensä näkyviin
 - nimi mainittava hyvän tavan mukaisesti
 - nimeä ei voida poistaa teoksesta
- respektioikeus
 - tekijä voi estää teoksen muuttamisen/julkistamisen
 - tekijänkunnian, kirjallisen tai taiteellisen arvon loukkaaminen

Kysymys 4

- *Haluan käyttää kaikille avoimessa oppimateriaalissani musiikkia äänilevyiltä. Miten korvaukset hoidetaan? Riittääkö yhteydenotto levy-yhtiölle, joka hoitaa korvaukset edelleen oikeudenhaltijoille (säveltäjä, sanoittaja, tuottaja, muusikot)? Onko olemassa esimerkkitapauksia äänilevymusiikin alalta?*
- Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry edistää ja valvoo esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksia sekä kerää korvaukset äänitemusiikin julkisesta esittämisestä ja tilittää korvaukset edelleen niihin oikeutetuille.
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry valvoo säveltäjien, sanoittajien, sovittajien ja musiikin kustantajien oikeuksia musiikin julkiseen esittämiseen ja tallentamiseen äänitteille.
- TEN 2002:11 Musiikin verkko-opetukseen liittyvät tekijänoikeuskysymykset

Kysymys 5

- *Kuvitukset - jos haluamme kuvia tai taulukoita esim. kirjoista, missä määrin ja koska niitä saa skannata kotisivuille ja/tai nettikursseille?*
- *Saako kirjojen kannet skannata kotisivulle? Entäs sisällysluettelot?*
- *Entäs runot tai sitaatit? Pitääkö kysyä tekijältä tai kustantajalta?*

Tekijänoikeuden rajoitussäännökset

- tietyissä tilanteissa teoksen toisintaminen sallittua ilman tekijän lupaa
- ei poista tekijän moraalisia oikeuksia

- oma käyttö
- sitaatti
- kuvasitaatti
- päiväntapahtuma
- opetuksessa käytettävä kokoomateos
- teoksen toisarvoinen käyttö
- julkisella paikalla pysyvästi olevien taideteosten toisintaminen
- näyttelyä tai myyntiä koskeva tiedotus
- valokopiointisopimukset

Kuvasitaatti

- Julkistetuista taideteoksista, valokuvateoksista ja valokuvista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia:
 - arvostelevaan tai tieteelliseen esitykseen
 - esimerkiksi näyttelyarvostelu
 - sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päiväntapahtumaa, edellyttäen ettei teosta ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi.

Taideteosten ja rakennusten toisintaminen

- taideteoksen saa sisällyttää valokuvaan, elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on toisarvoinen merkitys
 - esim. otetaan kuvia haastateltavasta ja taustalla taulu
- taideteoksen, joka kuuluu kokoelmaan/pannaan näytteille/myytäväksi saa kuvata luetteloon tai näyttelyä/myyntiä koskevaan tiedotukseen
- taideteoksen kuvaaminen on muutoinkin sallittua, milloin teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle
 - jos taideteos on kuvan pääaihe, ei saa käyttää ansiotarkoituksessa
 - tekstiin liittyvän kuvan saa kuitenkin ottaa sanomalehteen tai aikakauskirjaan
- Rakennuksen saa aina vapaasti kuvata

Siteeraaminen

- sallittua mikäli suoritetaan hyvän tavan mukaisesti ja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa
- siteeraaja tekee omaa teostaan = sitaattia voi käyttää esim. jonkin seikan perustelemiseksi tai todistelemiseksi, lisäselvitykseksi jne.
- varottava
 - vääristeleviä sitaatteja
 - liian pitkiä tai liian lyhyitä sitaatteja
 - sitaattikokoelmia
- äänien, musiikin, piirroskuvan tms. siteeraaminen epävarmaa
- siteeraamisella tulee olla hyväksyttävä tarkoitus
 - pelkkä visuaalisen tai sisällöllisen lisäarvon tuominen omaan tekstiin ei riitä

VALOKOPIONTI OPETUSKÄYTTÖÖN

- enintään 20 sivua oppikirjasta
- lupa kattaa: kopiointiin paperille tai piirtoheitinkalvolle, valokuvauksen diafilmille, vastaavat graafiset menetelmät kuten offsetin
- sopimuslisenssi ei kata digitointia, kuten tekstin tai kuvan skannaamista, muuta digitaalista kopiointia, kuten tietokoneohjelman tai CD-ROMin kopiointia
- perustuu Kopioston ja Suomen valtion väliseen sopimukseen
 - www.kopiosto.fi

Kysymys 5

- *Tekijänoikeudet yliopiston/yliopistojen sisäisessä verkossa tai oppimisympäristössä olevassa oppimateriaalissa versus oppimateriaali julkisessa verkossa:*
 - *Mitä tekijänoikeudellisia vapauksia tuo salasanan takana oleva materiaali? Vaikuttaako materiaalin sijaitseminen salasanan takana myös tekijänoikeuskorvauksen määrään? (Vastaukseksi ei riitä: asia on sopimusvapauden piirissä, toivotaan tietoa "yleistä käytännöstä".)*
 - *Mikä on vapaan käytön raja (sitaattioikeus) a) yliopiston sisäisessä verkossa b) julkisessa verkossa?*

Vastaus kysymykseen 5

- Korvaus: neuvottelukysymys tekijän kanssa, suuri merkitys tekijälle
- Avoin/suljettu verkko:
 - merkitystä lähinnä musiikin esittämisessä, jos siinäkään
 - TEN 2000:6
 - Myös sellaiset suljetut tilaisuudet, joiden osallistumisoikeus on sidottu sellaisiin kriteereihin, että yleisön lukumäärä saattaa nousta huomattavan korkeaksi, saatetaan katsoa julkisiksi tilaisuuksiksi.

Kysymys 7

- *Saako kaiken maailman internetlinkit käyttää viitteinä omalla kotisivulla tai pitäisikö periaatteessa kysyä linkin "omistajalta"?*
 - Verkkoon laitettu aineisto on samalla tavoin tekijänoikeuden alaista, kuin muukin materiaali. Sitä voi referoida ja siteerata normaalin materiaalin tavoin.
 - Linkin tekemisen luvallisuus riippuu linkkityypistä.
 - Linkittämisen yhteydessä on muistettava tekijän moraaliset oikeudet (tekijätiedot säilytettävä teoksessa, johon linkitetään).

LINKKITYYPPEJÄ

Syvälinkki

Hyperlinkki

Kehyslinkki

Inline-linkki

Order -linkki

Style sheet -linkki

LINKKI VOI

- *johdattaa* käyttäjän toisen sivulle
- *avata* linkitetyn sivun sisältämän aineiston selaimella näkyvään *kehykseen*
- *tuoda* linkittäjän sivulle *aineistoa toiselta sivulta* tai toisen palvelimen alaiselta sivulta
- olla *itsestään aktivoituva* tai
- *reagointia* vaativa

HYPERLINKKI

- siirtää käyttäjän linkin avulla verkkosivulta toiselle
- yleensä reagointia vaativia
- tarkoitus osoittaa tietyn aineiston sijainti ja tarjota oikotie
- ei yleensä tekijänoikeudellista merkitystä

SYVÄLINKKI - DEEPLINK

- hyperlinkin alatyyppejä
- etusivulla mahdollisesti
 - tiedot aineiston oikeudenomistajasta
 - tiedot aineiston käytöstä
 - mahdolliset vastuuvapauslausekkeet
 - mainokset
 - tekijänoikeudellinen informaatio
- > käyttö ongelmallista

KEHYSLINKKI

- tietääkö käyttäjä mistä aineisto on peräisin?
- näkyykö osoite?
- onko reagointia vaativa?
- saatetaanko uudelleen yleisön saataviin? eri yleisö ja eri ympäristö?
 - kuuluu tekijän yksinoikeuksiin

INLINE -LINKKI

- tekijänoikeudellisesti ongelmallisin
- tuo aineistoa ja aktivoituu itsestään
- ei normaalisti voi erottaa sivun muusta aineistosta

- Inline-linkin asettamisella linkittäjän voidaan katsoa suorittavan kappaleen valmistamista aineistosta tavalla, joka *edellyttää AINA aineiston oikeudenhaltijan luvan.*

LINKITYS

- moraalisia oikeuksia kunnioitettava!
- hyvien tapojen mukaista ilmoittaa linkistä
- myös linkkilista voi saada tekijänoikeudellista suojaa itsenäisenä teoksena
 - laajalla listalla mahdollisesti jopa luettelosuoja 49 §

Kysymys 8

- *Kenellä on käyttö- tai tekijänoikeus jos valokuvaaja myy valokuvia kirjastolle käytettäväksi netissä ja tai painotuotteissa? Kirjastollako?*
- *Tai pitääkö siitä sopia valokuvaajan kanssa?*
 - Teoskappaleen luovutus ei käsitä tekijänoikeuden luovutusta
 - siitä pitää aina sopia erikseen
 - muuntelu- ja edelleenluovutusosoikeus mainittava aina erikseen
 - Ainoana poikkeuksena tilatut valokuva muotokuvat, joissa rajattu tekijänoikeuden siirto
- Kuvamateriaalin omistaja voi olla eri taho kuin tekijänoikeuden haltija
 - KKO 1987:8 Lehtivalokuvaajan työnantajalla, joka oli kustantanut filmimateriaalin, oli oikeus myös valokuvaajan työsuhteen päätyttyä pitää hallussaan tämän työssä ottamien valokuvien negatiivit.

Kysymys 9

- *Tekijän kannalta: Jos olet kirjoittanut artikkelin painettuun lehteen, ja huomaat että lehti on käyttänyt artikkelia lehden nettiversiossa sopimatta siitä kanssasi, (esim. mainoksena tulevasta numerosta tms.) Mitkä oikeudet sinulla on?*
 - TEN 2001:8
 - Ei lupaa käyttää ilman sopimusta.
 - Velvollisuus suorittaa tekijälle käytöstä kohtuullinen hyvitys. Mikäli käyttö tapahtunut tahallisesti tai tuottamuksesta, hyvityksen lisäksi korvaus kaikesta muustakin menetyksestä, niin myös kärsimyksestä ja muusta haitasta.
 - Rikosoikeudelliset sanktiot.
 - Käytännössä kannattaa ottaa heti yhteyttä julkaisijaan.

Kysymys 10

- *Olen kuullut, että jos kirjoitan itse tieteellisen artikkelin ja se julkaistaan tiedelehdessä, niin en saisi välttämättä itse julkaista samaa artikkelia enää toisaalla. Julkaisuoikeus (tai tekijänoikeus?) siirtyisi siis lehdelle.*
- *Pitääkö tämä paikkansa? Onko kyseessä pelkkä huhu vai onko tiedelehdillä tapana tehdä artikkelin kirjoittajan kanssa tällainen sopimus julkaisuoikeuksien siirtymisestä?*

Kysymys 11

- *Luonnontieteessä ja tekniikassa yksinkertaiset kaaviokuvat ovat usein käytettyjä asioiden selventämisessä. Ne eivät yksinkertaisuudessaan todennäköisesti vastaa omaperäisyydeltään teoskynnystä ylittävää teosta.*
- *Suojaako tällaisia kaaviokuvia mikään muu laki siltä, että niitä ei saa luvatta kopioida eteenpäin esim. omaan työkäyttöön? Voiko siis kuka vain suoraan kopioida kaaviot kopiokoneella ilman lupaa? Tietääkseni tekijänoikeus ei suojaa ideaa, eli ainakin kaavion voinen kopioida, jos piirrän sen itse omin käsin?*

Kysymys 12

- *Mitä tarkoittaa c-kasettiin tai CD-levyn kanteen painettu merkintä ”kaikki oikeudet pidätetään”?*
- Viittaa tekijänoikeuksiin, ei merkitystä Suomessa.
 - Teoskappaleen luovutus ei muutoinkaan sisällä tekijänoikeuden luovutusta.
- HE177/2002
 - Saa edelleen valmistaa teoskappaleen omaa käyttöä varten laillisesti hankkimastaan teoskappaleesta (saa vaikka pitäisi kiertää teknisiä suojakeinoja).
- Päivänkysymystä koskeva kirjoitus -> jälkipainantakiellolla on merkitystä.

Hyödyllisiä linkkejä

- www.gramex.fi
- www.teosto.fi
- www.kopioisto.fi
- www.kuvastory.fi
- www.tuotos.fi
- www.kaapeli.fi/~musakir/copyright/etusivu.htm
- www.kopiraitti.fi/
- www.minedu.fi/opm/asiantuntijat/tekijanoikeusneuvosto/tekijanoikeusneuvosto.html
- www.minedu.fi/opm/hankkeet/koul_ ja_tutk_tietostrategia/10verkko_opetus/sopimusmallit.html